

підтримки для ІТ-компаній м. Харкова «IT Legal Support», що надає юридичні консалтингові послуги та юридичну підтримку при контактах з органами державної влади, місцевого самоврядування, у судах. Крім того, фактично ІТ кластер виконує функції своєрідного майданчику або біржі, де зустрічаються клієнти та учасники кластеру, які можуть надавати один одному різний спектр послуг, у тому числі фінансові.

З юридичної точки зору Харківський ІТ кластер є юридичною особою приватного права, яка здійснює свою діяльність у ОПФ громадської спілки. У аналогічній формі спілки об'єднань громадян діють, як правило й інші ІТ кластери, наприклад, громадська організація «ІТ-кластер Одеси», громадська спілка «Черкаси ІТ кластер» та інші. У формі асоціації створено асоціацію «Луцький ІТ кластер», асоціацію «Львівський кластер інформаційних технологій та бізнес-послуг». Засновниками Харківського ІТ кластеру виступили чотири приватні товариства з обмеженою відповідальністю, що здійснюють господарську діяльність у секторі інформаційних технологій. Цей приклад зайвий раз доводить, що в удосконаленні та оздоровленні сфери інноваційної діяльності, інвестиційного клімату, системи оподаткування зацікавлені перш за все суб'єкти господарювання ІТ сектору, які приватними зусиллями уже працюють у такому напрямі.

Окрім вже зазначеного ІТ-кластеру в м. Харків було створено на базі Харківського державного університету харчування та торгівлі «Науково-виробничий кластер», «Науково-освітньо-виробничий кластер «Повноцінне харчування: інноваційні аспекти технології, енергоефективного виробництва та маркетингу», «Освітньо-науково-виробничий кластер» «Облік і фінанси в управлінні сталим розвитком Харківського регіону». Однак зазначені структури функціонують лише як підрозділи університету, тому вважати їх повноцінними кластерами є помилковим. Приклади зазначених кластерів є занадто особливими, неklasичними для такої форми діяльності, як кластер взагалі.

2.1.4. Мережева кластерна модель

Включає автономні та, що важливо, взаємозамінні ланки – виробничі комплекси і підприємства, які на основі кооперації утворюють виробничий кластер. Ці регіони не мають жорсткої спеціалізації і здатні до інновацій і галузевої гнучкості, саме їх називають основою сталого розвитку і конкурентоспроможності країни.

Так, в ЄС у жовтні 2009 року в якості плану для політичної реалізації було прийнято Європейський Меморандум про Кластери¹ з метою підтримки інновацій у Європі за допомогою кластерів. У Меморандумі зазначається, що інновації є тим фактором, який формуватиме європейське бачення майбутнього зростання і процвітання. Кластери можуть бути могутніми каталізаторами цього процесу та повинні функціонувати як пов'язані між собою територіальні центри.

Статті 120 та 127 ГК України передбачають різні ОПФ об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом (союзи, спілки, асоціації підприємців, тощо). Якщо порівнювати ці форми об'єднань підприємств з такою формою об'єднання як кластер, то можна зробити висновок, що кластер може існувати в одній з таких ОПФ або бути окремою формою об'єднання підприємств.

Наразі є необхідним оновлення нормативно-правової бази стосовно визначення поняття та регулювання діяльності кластерів. В вітчизняному законодавстві вже зустрічалося поняття «кластер», однак без жодного роз'яснення, що законодавець мав на увазі вводячи це поняття. Наприклад, Концепції КМУ щодо Загальнодержавної програми розвитку МСП на 2014-2024 рр. (розпорядження №641-р від 28.08.2013 р.) передбачала розроблення та виконання програм інтеграції суб'єктів МСП в національні та міжнародні інноваційні й технологічні кластери; визначення на законодавчому рівні поняття «класифікація» та порядку фінансування кластерів; створення науково-інноваційно-виробничих кластерів у високотехнологічних галузях; спрощення процедур утворення інноваційних кластерів. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. визначає, що держава забезпечує реалізацію політики у сфері зайнятості населення шляхом розвитку кластерів народних художніх промислів.

В протилежність практиці застосування кластерів в Україні кластерізація широко використовується в країнах ЄС на основі об'єднання суб'єктів господарювання, які мають переваги в певних галузях чи напрямках економіки. В якості прикладів можливо навести текстильний кластер в м. Лодзь (Польща),

¹ Слонимский А.А., Слонимская М.А. Региональные кластеры: европейский опыт и белорусские возможности для инновационного развития. URL <http://oaji.net/articles/2016/1900-1469367531.pdf>

4 кластери в м. Познань (Польща). Для порівняння у Франції діє національна програма «Конкурентоспроможні кластери». Кластерна політика впливає на конкурентоспроможність внаслідок:

- інтенсифікації інноваційних процесів;
- заохочення до діяльності кластера підприємства з високою доданою вартістю;
- залучення нових бізнес-структур до Франції через підвищення привабливості регіонів країни на міжнародному рівні.

Найбільш нагальними проблемами правового регулювання функціонування кластерів є законодавче закріплення:

- термінів «кластер», «кластеризація», «учасник (засновник) кластера»;
- мета кластера;
- види кластерів;
- порядок створення кластера та його державна реєстрація;
- структура кластера;
- державна підтримка кластера;
- засновники та учасники кластера;
- права учасників кластера;
- обов'язки учасників кластера;
- органи управління кластера;
- вихід учасника з кластера;
- припинення кластера.

Оскільки громадські організації не провадять комерційної господарської діяльності, здійснювати весь спектр необхідних для стартапів функцій в якості кластерів вони не здатні. Для цього більш придатні технологічні та НП. Для вирішення зазначених проблем вбачаємо за необхідним прийняття окремого закону «Про кластери» або внесення змін до вже діючих нормативно-правових актів, наприклад, до Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

2.1.5. Наукові парки

За функціональним місцем в інноваційному процесі з участю ЗВО або наукових установ НП є найбільш відповідною структурою для підтримки інноваційної діяльності та виконання завдань по комерціалізації наукових результатів, в той же час мета створення та функції НП в статтях 3, 4 Закону України «Про наукові парки» в сучасних умовах обмежують розвиток самих НП та їх наукової, науково-технічної діяльності.

В науковій літературі відмічаються відмінні погляди на можливі функції для НП або для структур, які можуть виконувати певні функції в національних інноваційних системах (далі – НИС), та їх повноваження можуть бути покладені на НП. Більшість науковців звертають увагу тільки на перелічені в Законі України «Про наукові парки» напрямки діяльності НП, які формуються на підставі їх мети діяльності та функцій. Хоча, на наш погляд, ґрунтуючись на фактичних зв'язках НП з освітньою, науковою, науково-технічною діяльністю, основні функції НП можуть визначитися як організація проектних досліджень, їх відбір, оцінка та комерціалізація технологій в якості завершального етапу наукової та науково-технічної діяльності ЗВО і наукових установ.

Для реалізації таких функцій в сфері інноваційних відносин невід'ємним є проведення цільового фінансування як НП, так і інших суб'єктів НИС, які можуть звертатися за фінансуванням через НП. На наш погляд, доцільним є досвід деяких країн (наприклад, Німеччина) в законодавстві яких при визначенні участі в організації проектного фінансування інноваційної діяльності розділяють суб'єктів, що здійснюють відбір проектів, їх оцінку, та суб'єктів, які на підставі відбору проектів здійснюють їх фінансування. Але передувати вирішенню відміченого питання повинно удосконалення регулювання в законодавстві діяльності, функцій НП як за видами наукової, науково-технічної та господарської діяльності, так і за компетенцією діяльності НП як суб'єкта НИС.

Окремою проблемою в регулюванні діяльності НП є закріплення правового механізму організації діяльності НП в частині управління інноваційним процесом, який повинен бути більш досконалий, ніж для товариств з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ). Але навіть у порівнянні з ТОВ відповідне існуюче регулювання НП має недоліки, такі як відсутність закріплення в нормативно-правових актах